

G L O S A

(Nekoliko slobošene izpovedi) — Ivan Pregelj

Zakaj le mi v vsaki povesti, če že ne kot glavni, pa vsaj kot stranski epični lik en junak duhovskega stanu živi?

Porekó, ki tegà nikakor nikar ne marajo, da tudi v tem spisu ljudi in častito duhovščino za norca imam, kar vse nič res ni, in me zato boli, ko takisto slišim, pa se v pričo očaka svojega, gospoda Finžgarja samega, ki mi obisti in objestnost pozna, zarotim, zakolnem in podpričam, da katoliško duhovščino svojega in nekoliko tudi tujega rodú po vrednosti cenim in spoštujem, zato gospódo iz tega stanu mimo vseh drugih visokih glav za svoji pameti in duhovnemu svojemu plemstvu najbolj sorodno imam pa temu verno najlepše in najboljše svoje v njihov lik in obraz obleči hitim, preden se mi ljubezen do tega in takega dela obleti...

Duhovniški liki v mojem basnanju: ali bom znal povedati za vse? Za fajmoštra Tomaža Rutarja, šegavo govornega, ki je sebi v čast in fari v prid sedem letnih štmaprov Volčanom v pravdi odzvel? Za vikarja Janeza Potrebuježa, obhodnika božjega, kako mu je hudič maličil v rokó in mesó? Za Petra Pavla, komendatorja in gospoda lanšpreškega? Za plovana v Žminju, gospoda Mateja Glavino, ki je tolščaku laškemu Giacominiju v Tinjanu v pomoč hitel? Za fra Jožo Glavinića v Moščenicah, ki je svoj veli očenaš imel? Za nečednega Mercino v Kranji in za Matka nemarnega v Volčah? Za Štefana Goljo, ki je en sam, in za Tomaža Skočirja, ki ni en sam? Za tri »čujoče žerjave« na Krasu, ki so militans v Tomaju, contemplans v Koblji glavi in docens v Štanjelu? Za sušične bogoslovce, Tineta Jemca in Šimna Križmanića, za vse bogovce in vidce? Za Stanića, za gospoda plastelinskega z Okroglega, ki ga res nisem v mislih imel, za Ignacija Kralja, ki ga je pisatelj Bevk za šalo štel? Za vse od Tekstorja in Hrena, do Kreka, Dobrile in Mahnića... Saj sem dejal, da ne bom vedel povedati za vse...

Kako naj le opravičim ta svojega gledanja prebujni lik? Kakor da morda ni lep? Kakor da morda ni zares? Kakor da morda pravi ni? Duhovni moji gospodje: kakor da le po moje in nič po svoje stanovsko govoriti ne hoté, ko vsi vedno zopet le eno, moje, kaj močno omejeno bogoslovje učiti hite in po svetem pismu

brez konkordance, časovom primerno robato, pošleno in preprosto, a prav in potrebno popovedovati ne mude? Opravičil bom ta svojega gledanja prebujni lik!

Kakor Lionardu v Zadnji večerji se mi godi: dvanajst apostolov, pa so vendar vsi en sam obraz. Ena ljubezen in bojazen v vseh, za Enega na sredi, ki je v vseh njih in so vsi v Njem...

Kakor Lionardo. Umej me prav! Kdo se bo z velikim primeriti smel? Kakor Lionardo, torej, ne, Lionardo takó... Kaj vem namreč, kolikokrat mi, bednemu plebanu, hudič maliči v roko! Kaj vem, kolikokrat se mi spovrača mimo časovne verjetnosti, krajevne ubranosti in nastrojne skladnosti le v tolminstvu ubrani in točni lik! Tako n. pr., da je Andrej Rogelj v Kamniku le slabotno posneti tolminski Tomaž Skočir in celó Blaž Potočnik le v ljubljansko okolico presajeni soški robaov. Ne torej, Lionardo tako!, marveč, kakor Lionardo v Zadnji večerji: v eni ljubezni in iz ene boli, iz Enega ki je na sredi in En sam. Iz Enega, ki je na sredi in En sam: ne samó vsi moji duhovni, marveč vsakteri moj obraz: Poznik, Zornik, Muznik in oče Matic, še uršulinka, ki ji je gospa mati Serafina ime...

Iz ene ljubezni in boli: kakor me je naš duhovni učil, po duhovno, kakor Jože Fabijan, Tone Plesničar in Jože Grilanc; kakor p. Severin, p. Volbert in stoteri spovednik. Iz ene ljubezni in boli: kakor sem Gregorčiča ljubil in Vesela na pamet znal, kakor sem po knjigi in v Glaserju njihovo delo iskal, Petra Bohinjca našel, Toneta Hribarja in Balóha, ki mu moje spise, bogvedi čemu, miru ne da. Iz ene ljubezni in boli: kakor ob Mešku, Sardenku in Finžgarju živim viteško tovariški, družinsko zvest in še čez, od p. Stanka na Kostanjevici, do p. Ihanskega, ki mu je tudi dr. Anton Breznik ime...

Iz ene ljubezni in boli do zadnjega: ki me je menda gospod Bog sam za duhovsko službo pozval, pa Ga slišati nisem htel. Iz ene ljubezni in boli do zadnjega: da bi ta moja hvalnica moji stari materi Ani onostran preglušila vsaj nekoliko bridkost njene najvišje, nedopolnjene zadnje zemeljske želje...

* * *

Bogastvo, ki mi iz njega ep živi? Tip mu je ime. A ta tip je živ. Je iz mene, kakor sem, iz zrelega in nedoraslega, iz bolnega in zdravega. Iz mene: po duhovnem plemstvu in tolminskem bajtarstvu, po togem iskateljstvu božjih višin in po rečavem sholarstvu facecije,

pijače in godčevske nravi. Ali sem torej pravi? Iz zemlje in iz duhá? Mar vem? Kaj pa je zemlja naša, kaj je naš duh? Ali je Bog, ali je rod, ali je um? Pa sem le pravi! Iz zemlje in duhá! Zató, ker sem v sebi, kakor zemlja, stokrat vedno en sam. Zató, ker v vsem, kakor duh, eno vidim in imám: Da nikoli, kakor moj rod, velik nisem bil in ne bom. Da kakor moj rod vase verjeti morem in smem. Da kakor moj rod do konca ljubiti umem...

Bogastvo torej, ki mi iz njega ep živi? Ljubezen je do vsega tistega, ki je mene samega in mojega rodu najbolj svojstvena last. Mar sploh morem drugače in drugod? Do Bogá, ki bi Tolmincev ne bil rad imel? Do Tomaža Akvina, ki bi se v Tomaža Rutarja izraz ne preodel? Do Danteja, ki bi nič po domače robato ne pel? Do Kranjca, če bi po Staniču Balantu z Balantom Vódnikom kar nič v žlahti ne stal? Do bratov na jugu, na severu in vzhodu, če bi moj Tolminčič njihov najbolj bodri hlapčič ne bil? Do misli človečanske do prvega in zad-

njega, če bi je v tesnó obzorje svoje domačije stolmačili ne umel?

Bogastvo torej, ki mi iz njega ep živi: odprto srce in čujoče oči, baročni okus in dvojna bolest domotožja:

Po domu tostran, ki nič več ni moj. Po domu onostran, kot ga gledajo le nedolžne otroške oči...

* * *

Zdaj pa še o misli, ki se mi iz nje epični lik plodi.

Ali ni to nas vseh povprečna, vsakdanja modrost? Bogoljubje brez Boga, človekoljubje brez bližnjega, rodoljubje slovensko, ki kot tromba, a prazno bobni? Nikar! Misel, ki se mi iz nje epični lik plodi: to je misel nas vseh, ki hodimo od Boga do Boga; to je misel nas vseh, ki smo vsepoposod in vendar domá; to je misel nas vseh, ki hočemo biti iz globokega; to je misel nas vseh, ki nam duh v vekove nazaj: odkod?, in v vekove naprej: čemu?, vihrá. Nas vseh, ki smo neopredni, a zakoniti svečeniški vsega na sveti dobrega in lepega...

J E S E N S K A

Kaj res pred smrtjo
vsaka zvezda zagori,
kot ni nikoli,
kaj res tedaj

P O B O Ž A J

Pobožaj, pobožaj mi revno srce:
vse moje radosti, da bodo tebi zorele,
vse težke misli, da bodo cvetele spet,
in vse, vse objemi,
kar moti in kar me tolaži.
Le ti si, ki vedno si božja le Deklica,
Deklica božja in src naših božja pot.
Steber mirni,
kot večnost si nedeljena,
o, tvoja roka je božji spomin.

Mirko Apsenak

vsa srca zapojó,
če ne nikoli,
kaj res obrazi vsi
kot sveti so in govore,
ko da iz samih božjih rok
zvene zvonovi:
spomin na dom,
ki vedno kliče, kliče?
Zagori, deklica,
in v božja polja vpijva
presladek krik:
v jesen najlepše rože zacveto.
Potem pomro...
Kaj, to je smrt?

Ne, ne: saj lažejo ljudje. Verjel ne bom nikdar.

V zvonjenju z onstran umirati, pa smrt!

Vse dni iz božjih polj že kličeva zvonove — duhove daljne,
in vedno vrača angelov se smeh.

Mirko Apsenak

M A M I C A

Čisto tiho hodimo nocoj, ljudje,
da bomo čuli angelce,
ki revne duše iščejo.
Duše obiskujejo,
duše nesrečne rešujejo,
duše mrzle rešujejo.
Čisto tiho hodimo nocoj, ljudje,
da bomo čuli angelce,
ki revne duše iščejo.

Mirko Apsenak